

THE CREEPY LINE – VEM KONTROLLERAR INTERNET?

GENRE: Dokumentär
ÄMNE: Teknik, Samhälls-
kunskap
ÅLDER: Från 14 år (H, Gy)
SPELTID: 55 min
PRODUKTIONSÅR: 2018

LAND: USA
TAL: Engelska
TEXT: Svenska
REGISSÖR: M. A. Taylor
ARTIKELNR: ETS5159

Begreppet "the creepy line" kommer från den tidigare Google-koncernchefen Eric Schmidt, när han under en intervju skulle förklara Googles uppförandekod; "Googles policy för många saker är att vara så nära 'den obehagliga gränsen' som möjligt men inte korsa den." Men med hjälp av filmen kan vi se att detta egentligen är en gräns som Google, och många andra företag, korsar varje dag. Och att gränsen för vad som är "acceptabelt" dessutom flyttar på sig.

Varje dag använder de flesta av oss någon av Googles produkter; mobilen, sökmotorn, webbläsaren, mailen, kartan osv. Men det är inte många som tänker på hur det påverkar oss och vilka konsekvenserna blir när vi förlitar oss på ett företag, som liksom andra företag, har ett vinstintresse...

Genom intervjuer, vetenskapliga experiment och grundlig analys granskar filmen hur företag som Google och Facebook påverkar det vi ser och gör i deras påstådda "neutrala" plattformar. Hur används den data som de

"Jag tycker att filmen var väldigt bra gjord, den var bl.a. enkel att följa och informationen förklarades på ett sätt som jag även kan tänka mig att yngre kan förstå och inte känna sig överväldigade av. Filmen hade också bra animationer som gjorde förklaringarna enkla att följa, vilket var ett stort plus!"

– Elev, 19 år

"Skrämmande och viktig."

– Kyle Smith, The National Review

kontrollerar? Och hur kan de i sin tur kontrollera sina användare? För de säljer inte bara informationen till högstbjudande, de manipulerar och formar dessutom den offentliga medvetenheten. Med algoritmer som aldrig är synliga för användaren kan de påverka opinionen och förändra samhället för att passa deras egen världsbild.

The Creepy Line är en ögonöppnande dokumentär som visar den obehagliga baksidan av två av våra mest använda tjänster.

LÄROPLANSMÅL Lgr11 och Lgy11 (i urval)

Teknik (Åk 7-9)

Tekniska lösningar

- Tekniska lösningar inom kommunikations- och informationsteknik för utbyte av information, till exempel datorer, internet och mobiltelefoni.

Teknik, människa, samhälle och miljö

- Internet och andra globala tekniska system. Systemens fördelar, risker och begränsningar.
- Säkerhet vid teknikanvändning, till exempel lagring och skydd av data.

Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att:

- identifiera och analysera tekniska lösningar utifrån ändamålsenlighet och funktion,
- analysera drivkrafter bakom teknikutveckling och hur tekniken har förändrats över tid.

Samhällskunskap (Åk 7-9)

Information och kommunikation

- Mediernas roll som informationsspridare, opinionsbildare, underhållare och granskare av samhällets maktstrukturer.
- Olika slags medier, deras uppbyggnad och innehåll, till exempel sociala medier, webbplatser eller dagstidningar.
- Nyhetsvärdering och hur den kan påverka människors bilder av omvärlden. Hur individer och grupper framställs, till exempel utifrån kön och etnicitet, samt hur information i digitala medier kan styras av bakomliggande programmering.

Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att:

- reflektera över hur individer och samhällen formas, förändras och samverkar,
- analysera och kritiskt granska lokala, nationella och globala samhällsfrågor ur olika perspektiv,
- uttrycka och värdera olika ståndpunkter i till exempel aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv,
- söka information om samhället från medier, internet och andra källor och värdera deras relevans och trovärdighet, och
- reflektera över mänskliga rättigheter samt demokratiska värden, principer, arbetssätt och beslutsprocesser.

Samhällskunskap (Gymnasiet)

- Grupper och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap.
- Massmediers och informationsteknikens roll i samhället. Deras möjligheter att påverka människor och samhällsutvecklingen samt de möjligheter de ger människor att påverka. Mediers innehåll och nyhetsvärdering.

Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla:

2. Kunskaper om historiska förutsättnings betydelse samt om hur olika ideologiska, politiska, ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden påverkar och påverkas av individer, grupper och samhällsstrukturer.
4. Förmåga att söka, kritiskt granska och tolka information från olika källor samt värdera källornas relevans och trovärdighet.

Innan ni startar en diskussion kring filmen är det viktigt att läraren/ledaren går igenom handledningen och tänker på hur man ska hantera diskussionen och svaren.

INNAN NI TITTAR

Diskutera i klassen:

- Vad tänker ni på och associerar till när ni hör ordet *internet*?
- Hur stor påverkan över era liv tror ni att företag som till exempel Google och Facebook har? Ta två minuter att fundera på vilka av deras tjänster som ni använder, samt hur ofta ni använder dem.
- I vilken grad tror ni att ni blir påverkade av den information som dyker upp i era flöden på sociala medier?

Föreslå att eleverna antecknar **nyckelord** medan ni tittar.

Filmen är indelad i kapitel

1. Inledning (00:00–02:21)
2. Löftet (02:22–05:01)
3. Sök på dig själv (05:01–13:01)
4. Matematik är matematik, eller hur? (13:01–21:10)
5. Vad har du för käll...kod? (21:10–29:48)
6. Den obehagliga gränsen (29:48–36:59)
7. Väggar har ögon (36:59–46:58)
8. Framtiden kommer inte att sändas i TV (46:58–Slut)

EFTER FILMVISNINGEN

Vilka **nyckelord** har ni antecknat? Skriv upp dem på tavlan, återberätta och repetera filmens innehåll tillsammans utifrån dem.

BOLAG

GOOGLE

Google är sedan 1998 en sökmotor på internet och idag den mest använda sökmotorn i världen. Med Google erbjuds användarna en sökmotor baserad på den avancerade sidrankningstekniken, som räknar länkar och sidbesök. De mest relevanta träffarna ska visas överst.

GOOGLE.INC

Företaget grundades 1998 av dåvarande doktoranderna vid Stanford University Larry Page och Sergey Brin. Namnet Google har sitt ursprung i den matematiska termen *googol* (namn på talet 10 100). 2006 förvärvade Google webbplatsen Youtube.

FACEBOOK

Webbplats för nätbaserad gemenskap och nätverksbyggande, som startades 2004 efter initiativ av Mark Zuckerberg. Kommunikationen mellan användarna sker främst genom textmeddelanden. Dessa kan vara synliga för samtliga inom ett nätverk eller endast för sändare och mottagare. Enligt statistik 2017 hade Facebook 1,3 miljarder aktiva användare varje dag, och 2 miljarder aktiva användare per månad.

NYCKELBEGREPP

Algoritm

Algoritm är en beskrivning av en process som används för att lösa ett problem eller utföra en klart definierad uppgift. Till exempel kan en algoritm beskriva hur ett datorprogram ska göra en viss beräkning.

Filterbubbla

En filterbubbla är ett tillstånd som vissa menar uppstår när en internetanvändare isoleras från information som går emot ens åsikt eller övertygelse. Att en filterbubbla inträffar bygger på två faktorer: dels föreställningen om att människor försöker bekräfta sina övertygelser när de väljer information, dels att internettjänster förutsäger vilken information användaren vill ha utifrån tidigare beteenden. Det sistnämnda sker genom algoritmer.

Vetenskapligt är stödet för att det existerar filterbubblor relativt svagt. Människor tenderar att välja information som bekräftar deras egen övertygelse men skillnaden är liten. Snarare finns forskning som visar att människor använder sociala medier för att diskutera med personer som inte tycker likadant.

Fakta från: Ne.se

Fler nyckelbegrepp på nästa sida

DISKUSSIONSFRÅGOR

Sökfunktioner och hur de fungerar

- I början av 2000-talet påbörjades det som senare kom att kallas en "revolution". Beskriv muntligt vad som hände och vilka effekterna blev.
- Vad är en sökmotor?
- Vad innebär en så kallad *pagerank*?
- Vad tror du att din sökhistorik kan berätta om dig?
- På vilket sätt kan företag använda din sökhistorik?
- Varför har inte Googles startsida någon reklam?
- Vilken var den främsta orsaken till att Google skapade webbläsaren Chrome?
- Hur använder Google sig av operativsystemet Android?

Algoritmer och deras påverkan

- Kan man säga att resultatet av en Google-sökning *alltid* är vinklat? Motivera ditt svar (varför/varför ej).
- Förklara vad en så kallad *filterbubbla* innebär.
- Beskriv effekten av de så kallade filterbubblorna som algoritmerna bildar. Fundera även på om och i så fall hur de påverkar dina egna sökningar. Ge gärna några exempel.

Nyheter på nätet och deras påverkan

- Hur tror du att framtiden nyhetsförmedling kommer att se ut? Beskriv vilken påverkan som du tror sociala medier kommer att få på framtidens nyhetsförmedling.
- Kan ett inlägg på Facebook påverka ditt humör? Beskriv i så fall på vilket sätt och ge gärna ett eller flera exempel.
- I slutet av filmen säger Dr Robert Epstein: "Om de har sån makt är demokratin en illusion - det finns inga fria val." Förklara och utveckla vad han menar med detta.

"Den obehagliga gränsen"

- Diskutera filmens titel "The creepy line" i klassen. Varför tror ni att filmen heter som den gör?
- Förklara vad begreppet "den obehagliga gränsen" innebär.
- Förklara betydelsen av begreppet *Search engine manipulation effect (SEME)*, på svenska ungefär "sökmotorers manipulativa effekt".

När internetjänster styr vad du ser

- I filmen menar Brad Shear, VD på Shear Law, att ingen borde använda Gmail. Varför säger han så?
- Diskutera vilka följder ni tror det kan få ifall personer på "känsliga poster", som till exempel politiker, använder Gmail i sitt arbete om man utgår från de teorier som framkommer i filmen.
- I filmen säger Dr Robert Epstein att "Google har svarta listor, och den största kallas karantänlistan." Beskriv hur han menar att den fungerar.
- Ibland brukar man använda uttrycket "ingenting är gratis" – kan man applicera det till att även gälla sociala medier och internet? Förklara i så fall hur och motivera ditt svar.

NYCKELBEGREPP

Bias

Bias betyder "snedvridning". Bland de mest kända bias-begreppen är bekräftelsebias, som innebär att man söker upp information som bekräftar ens åsikter och föreställningar och undviker information som går emot dessa.

Fakta från: *Vetenskap och Folkbildning*

Falska nyheter (fake news)

Fabricerade nyheter som påminner starkt om vanliga nyheter i innehåll och sin form, men som skapats i syfte att vilseleda. Uttrycket blev känt över hela världen efter att USA:s president Donald Trump börjat använda det.

Källa: NE

FÖRDJUPNINGSUPPGIFTER

Filmen vs du själv

Diskutera filmens innehåll i klassen – vad har du lärt dig som var nytt för dig? Kommer du att göra något annorlunda, efter att du sett filmen? Ta några minuter och fundera tyst.

Vad vet din teknik om dig?

Analysera ditt eget internetbeteende: Sök på begreppet "nästa val". Vilka står bakom de sökträffar du får upp? Jämför med din klasskompis – vad får hen upp för länkar? Fundera över: När du får upp ett sökresultat – vilka länkar brukar du välja?

Vilken slags webbläsare brukar du använda i skolan?

Hur mycket information tror du den sparar om dig? Du kan till exempel kontrollera cacheminnet och undersöka sökhistoriken. Fundera på om du kan komma på något exempel när du sökt på något väldigt specifikt, så att du sen kunnat se att det påverkat din internetupplevelse (t.ex. genom annonser som kommit upp, helt nya typer av sökresultat etc).

Gå igenom din mobiltelefon och analysera vilka appar du använder, vilka inställningar du använder för hur mycket information de kan spara om dig (t.ex. gps, när de får användas etc).

Dela in er i par eller mindre grupper och diskutera vad ni kommit fram till.

Internetövervakning

Filmen fokuserar mycket på faran med Googles internetövervakning som ett hot mot demokratin, att informationen kring valen kan manipuleras. Fundera över hur samhället kan använda tekniken för att främja demokratin. Kom med flera förslag. Dela in er i mindre grupper och diskutera.

Filterbubblor

Filterbubblor är omdiskuterat och en del forskare anser att de bara är en myt och en del, precis som i filmen, anser att det kan göra stor skada. Leta reda på artiklar som behandlar ämnet och skriv en argumenterande text om filterbubblornas fara eller icke-fara.

Falska nyheter (fake news)

Vad är falska nyheter? Hur upptäcker vi "fake news"? Dela in er i par och använd Viralgranskarens hemsida och titta på några av artiklarna som är granskade och bedömda som falska.

Försök att hitta exempel på nyheter. Arbeta själv eller i grupp och gå ut på sociala medier eller nyhetssajter (inte de största), granska nyheterna och samla in de som ni kan bevisa är falska eller kan ana är falska. Skriv ut dem och redovisa för klassen. Sätt exempelvis upp dem på en vägg och analysera innehållet och ämnena gemensamt.

Vad handlar de falska nyheter som når oss i Sverige mest om, tror ni? Vad är det för nyheter som skulle kunna göra mest skada för Sverige och vår befolkning? Vad skulle kunna gynna andra länder eller personer om det svenska folket fick fel information? Diskutera i klassen.

Källgranskning

Du jobbar som researcher på en av Sveriges största tidningar. Din uppgift inför morgondagen är att källgranska filmen *The Creepy Line*. Kolla upp de personer som intervjuas i filmen. Är de verkligen personerna som de utgör sig för att vara? Hittar ni trovärdig information om dem som styrker det de säger i filmen? Kan man ta det de säger som sanning? Sammanfatta dina slutsatser i en kort skriftlig analys.

Framtidens teknik

Filmen tar upp Google Home och dess användningsområdet. Leta upp mer fakta kring vad det är, och fundera över frågeställningen: Ny teknik – bättre samhälle? Skriv ned dina viktigaste slutsatser. Byt sedan anteckningar med en klasskompis och diskutera det ni kommit fram till.